

ilgisayar endüstrisinin gelişiminden bilimkurgu edebiyatına, biyolojik evrimden enforsasyon kuramına, yapay zekâdan bilim anlayışındaki değişimlere kadar pek çok de-

ğişik konuyu ele alan Ay Çöreği, özellikle teknik eğitimden geçmiş okurların ilgisini çekecek temalar işliyor; bilgisayarlar, yapay zekâ, bilimkurgu, teknolojik gelişme dalgası üzerinde gidişimiz... Ama bunların yanısıra, dil ve kültürel süreçler üzerine de teknik konularla bağlantılı denemeler yer alıyor kitapta... İletişim Yayınları'ndan çıkan kitap, okunması rahat ve elinize aldığınızda farkedeyeceğiniz ara-not tekniğini yaygın olarak kullanıyor; ilginç bir yöntem... Ama bu kitap özelinde rahat okunma, kitabı gece yatarken yanınıza almanızı tavsiye ettiğim anlamına gelmesin sakın, tabii beynsel verimliliğiniz bu saatlere denk gelmiyorsa. Aklınızda yeni sorular ve yanıt bulma istekleri uyandıracak bir kitap çünkü. Sz kaç yaşınızda konuşmayı öğrendiniz? Yoksa hatırlamıyor musunuz? Peki ya kaç dil biliyorsunuz, acaba hangisi anadiliniz? Dilin 'şu dünyada görüp göreceğimiz en karmaşık yapı' olduğunu biliyor muydunuz? Peki ama biz bu dili nasıl öğrendik, nesnelere atlandırmayı, sonra bu adları nesnelere öne çıkartmaya ne zaman başladık? Arslantunali diyor ki, "Herhangi bir dilin kazanılmasını sağlayan, her dil için geçerli evrensel ilkelere genetik programlamayla beynimize kazınmıştır. Kimilerinde 'insan dışı', mekanik vb. nahoş çağrışımlar yaratan programlama sözcüğü can sıkıcı görünebilir. Ama elden ne gelir, nahoş çağrışımlara açık olanlarımız birazcık dişlerini sıcaacak artık. Üstelik, dilin cebirsel yöntemler, algoritmalar vb. yardımıyla biçimselleştirilmesi çabalarından, robotlar, düşünün ve arzu eden makineler gibi ürkünç yaratıkların olabirliğinden... bile söz etmiyoruz henüz."

Yine bir alıntı daha yapalım: "Dil, yaşayan bir şeydir: Yeni bir yaşam tarzı, yeni değerler ya da yeni teknoloji... eski söyleyiş biçimleriyle, eski kavramlarla dillendirilemiyorsa, bunun çözümü yine dilin sonsuz üretkenliği içindedir." "İngilizce henüz ikinci resmi dil olarak ilan edilmedi Türkiye'de, ne gam, şimdilik gâvurca deyimleri, deyişleri Türkçe telaffuz etmekle, Türkçe ye çevirmekle, daha doğrusu yamamakla yetinmiyoruz." Türkçe düşünmek gerekliliği... Neden Türkçe düşünmek zorundayız? Yoksa bilgisayarı iyi kullanmak, onun mantığını anlamaya yetmiyor mu? Bu, bilgisayarla içice (ya da yanyana) yaşayan herkesin ilgilenmek zorunda olduğu bir konu. Acaba, bilgisayar dünyası kadar İngilizce deyimlerin bu denli çok kullanıldığı (ya da günlük dile yamandırdığı) kaç alan var ülkemizde? Şu anki sözcük cangalında bir şeyler öğrenmenin zorluğu kadar, bir şeyler öğrenmiş olanların Türkçe düşünmede ister istemez karşılaştığı zorluklar ortada. Peki ne yapmak

BİR KİTAP

AY ÇÖREĞİ

Teknoloji, dil ve iletişim üzerine denemeler

Mustafa
ARSLANTUNALI
İletişim Yayınları 254 s.
1. Baskı 1992

Lütfi VAROĞLU

gerek? Üstelik bir iki yıl gibi kısa sürelerde yeni kavramların ortaya çıktığı bilgisayar gibi hızlı gelişen bir alanda. Arslantunali, sözcüklere yasak konmaması gerektiği kanısında, 'dil kendi yolunu bulup diyor. Yazar, kitabında yabancı dilde eğitim konusunu da ele alıyor. Yabancı dilde eğitim konusunda ileri sürülen çatışık tezleri sunuyor, ama bunları yargılayıp, bazılarını mahkum edip, bazılarını da yüceltmekten çok, bugün yapılması gereken esas işin, yabancı dilde eğitimin yürümediği konusunda anlaşmak olduğunu vurguluyor.

'Ve bilimkurgu; içerdiği masal, mitos ve fantezi öğeleriyle bizi dün, bugün ve yarın arasında getirip götürürken, aslında farketmeden 'görmemiz gerekeni burnumuzun ucundan alıp uzağa götüren, bize gösteren ve sonra da 'şimdi ne yapacaksın yap' diye yeniden kafamıza atan, yadırgatan' bilimkurgu: "Gerçek bilimkurgu, bir değişim edebiyatıdır. Yeni dünyaların, yeni teknolojilerin, yeni insanın edebiyatı." Bu yönüyle bilimkurgu, 90'lı yılların Türkiye'sinde bilgisayarla birlikte büyüyen kuşağa hiç uzak değil. Bilgisayarla 'mecburen' tanışmak zorunda kalan eski kuşağın bazı mensupları için de tavsiye edebiliriz bilimkurgu edebiyatı; belki, yeni teknolojiye karşı boyveren kaderci yaklaşıma panzehir gibi gelir.

Bilgisayarlardan korkuyor musunuz? Yoksa artık bu konuda kararınızı verdiniz, onları düşmanınız ilan ettiniz ve bugünlerde en yakın bilgi işlem merkezine bir saldırı düzenlemeyi mi planlıyorsunuz?

Arslantunali, bilgisayardan korkanlara sesleniyor: 'Çaresi yok. Etrafınız sarıldı'. Aslında belli olmaz, gazegenin yönetimini planlara verdikten sonra belki ayrılıp gitmek isteyenlere katılabilirsiniz, eğer o kadar yaşarsanız tabii. Şaka bir yana, eski Bir bilgisayar mühendisliği öğrencisi olan Arslantunali'nin kitabında

bilgisayarların ve bilgi işlemin tarihi, yapay zekâyâ kadar ayrıntılı olarak anlatılıyor; bilgisayarın çalışması ve kesikli (digital)/ benzeşmeli (analog) bilgi ayrımı irdeleniyor. Ya ne diyor yazar, 'toplumsal yapıyı olduğu kadar, insan ilişkilerini de baştan başa değiştirecek, bilgisayarların istilası* için: 'Pandora'nın kutusu açıldı bir kez: Bize düşen bu azgın öğrenidenizinde boğulmamayı becermek.'

Makineler düşünebilir mi? Bu konuda o kadar çok film çekildi, sansasyon yapıldı ki, önyargısız düşünmek için çaba harcamak gerek. Henüz böyle bir şey ufukta gözükmemesine karşılık, Turing 1950 yılında gayet emin bir şekilde bu yüzyılın sonunda bunun gerçekleşeceğini söylüyordu. Arslantunali uzun uzadıya bu konuyu ele alıyor, nazik bir üslupla da olsa bilgisayarların kesinliklere dayanan 'mantığı'yla, hiç bir kurala sığmayan yaratıcılığın yeniden kurulamayacağı savunuyor. 'Information theory' üzerinde de duruyor kitapta, Shannon ve öteki kuramcılar geliştirdiği 'öğreni kuramı'; insanlara istemedikleri kadar çok bilgi sunulan elektronik çağında, öğreni için güvenilir bir ölçüt getirme çabalarının nereye varmaya çalıştığını izlemek hepimiz için gerekli. "Çünkü bilgi dediğimizin tek başına hiç bir anlamı yok: Referans noktası ve 'ezeli rakibi' entropi gibi, öğreni de istatistik! bir terimdir ve bildiğimiz üzere istatistik tek tek nesnelere işlemez. Bilgi'yi yakalamamız, ancak iletişim dizgesinin bütününe kavramamızla mümkündür."

Mustafa Arslantunali'nin kitabı, "kozmosa çıktığımız her şeye: yalnızlığa, güçlüğü, tükenişe hazır" olduğumuz bugünlerde, aslında şevkimizin altında yatanın düzmece olup olmadığını, gerçekten başka dünyalara gecesinin duyup duymadığımızı merak edenler kadar, bugünün yeni teknolojilerini ve bunların mantığını daha iyi kavramaya çalışanlara da yönelik bir kitap.